

Vuoden 2025 talousarvion ja vuosien 2026–2027 taloussuunnitelman laadintaohjeet

Kuntaliitto on antanut suosituksen kunnan ja kuntayhtymän talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta. Vuonna 2016 se siirrettiin JHS 199:n liitteeksi. JHS-järjestelmä lakkautettiin ja suositus palautui vuonna 2020 Kuntaliitolle takaisin.

Suositus pdf-tiedostona: <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/JHS199.pdf>

Talousarviossa ja taloussuunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan (KuntaL 110.2 §).

Talousarvio ja taloussuunnitelma käsittää vuodet 2025–2027. Suunnitelman ensimmäinen vuosi on laissa erikseen mainittu talousarvio, jonka sitovuus on oikeudellisesti vahvempi kuin taloussuunnitelman.

Taloussuunnitelmavuosien 2026–2027 määrärahat esitetään talousarviossa tuloslaskelma-, rahoituslaskelma- ja investointiosissa huomioiden merkittävät toiminnalliset muutokset perusteluineen sekä kustannustason muutokset.

Taloussuunnitelma on kunnan luottamustoimielimiä ja viranhaltijoita taloudellisesti ja toiminnallisesti velvoittava asiakirja.

Talousarvion rakenne on seuraava:

1. Pormestarin katsaus
2. Yleiset lähtökohdat
3. Yleisperusteluosa
4. Toimialakohtaiset perustelut
5. Tuloslaskelma
6. Investointiosa
7. Rahoitusosa
8. Talousarvion sitovuustaso
9. Taloussuunnitelma

1. Palvelusuunnitelmat

Valtuuston hyväksymä kuntastrategia ja toimialoittain toimielin tasolla laaditut palvelusuunnitelmat ovat talousarvion ja -suunnitelman laadinnan keskeisiä perusteita.

Kuntastrategiassa esitetään kunnan visio, arvot, ja strategiset tavoitteet.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa palvelusuunnitelmalla konkretisoidaan ja tarkennetaan kuntastrategian palveluja ja turvataan palvelujen saatavuus.

2. Valtuustotason sitovat tavoitteet

Valtuuston hyväksymän kuntastrategian pohjalta asetetaan toimialoittain valtuustotason sitovat tavoitteet. Tavoitteiden tulee ensisijaisesti olla vaikuttavuustavoitteita ja niissä tulee huomioida tuotetun palvelun vaikutus asiakkaaseen.

Vaikuttavuustavoitteet määrittävät joko palvelun aikaansaamaa muutosta kuntalaisten hyvinvoinnissa tai palvelun laatua. Palvelun laatua arvioidaan vaikuttavuuden, saatavuuden, riittävyyden, kohdentuvuuden tai asiakastyytyvyyden näkökulmista.

Valtuusto voi sitovina tavoitteina hyväksyä myös tuotantotavoitteita kunnan elinvoimaa, toiminnan kehittämistä, tuloksellisuuden parantamista tai henkilöstöhallintoa koskevissa asioissa.

Tavoitteiden tulee olla toteutettavissa valtuuston osoittamilla resursseilla ja sellaisia, että kunta voi niihin omilla toimenpiteillään vaikuttaa. Jos asetut tavoitteet eivät ole saavutettavissa talouden perusteissa tapahtuneiden muutosten takia, silloin on valtuuston hyväksyttävä myös tavoitteita koskevat perustellut muutokset.

Tavoitteiden tulee olla realistisia sekä konkreettisia ja niille määritellään toteuttamisen toimenpiteet, vastuutahot sekä toteutumisen mittarit. Mittarille määritellään soveltuvasti kolme tavoitetasoa, joita kuvataan ja joiden kehittymistä raportoidaan liikennevalojen värein.

Tavoitteiden arviointikriteereitä suunnitellessa mallia tulee ottaa JHS 199 suosituksen liitteessä 1. annetusta ohjeistuksesta.

Alla mallitaulukko, jolla tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit kuvataan talousarviokirjassa ja toteuma raportoidaan osavuosikatsauksissa, tilinpäätöksessä ja muissa raporteissa.

Strategiaohjaus	Toiminnallinen tavoite	Mittari	Vastuu
		Taso 1 	
		Taso 2 	
		Taso 3 	

3. Talousarvion laadinnan euromääräisiä perusteita

3.1. Käyttötalous

Sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirtämisen myötä myös niiden kustannukset siirtyvät kunnilta hyvinvointialueille. Tämän takia kuntien verotuloja ja valtionosuuksia on siirretty valtiolle ja hyvinvointialueiden toiminnan rahoittamiseksi.

Rahoituksen siirto toteutettiin vähentämällä kunnilta peruspalvelujen valtionosuuksia, kunnallisveroa, kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta sekä veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetyksien korvausta.

Kunnan taloudellisella tilanteella vuoden 2023 lopussa on merkittävä vaikutus siihen, minkälaiset taloudelliset edellytykset kunnalla on kunnille jäävien tehtävien hoitoon ja tulevien investointien rahoittamiseen.

Kunnan tuleviin valtionosuuksiin vaikuttavat erityisesti sote-uudistus ja vuonna 2025 voimaan tuleva TE-uudistus, joka siirtää työllisyshoidon kuntien tehtäväksi.

Kärkölen kunnan sote-siirtoerä on noin 680 000 euroa negatiivinen.

TE-palveluiden järjestämiseen saadaan noin 700 000 euroa valtionosuutta, mutta sen mukana siirtyy vastaava määrä kuluja. Kasvavat ja vaikeasti ennakoitavat sote-menot poistuvat kunnilta, mutta muutoksen myötä kunnan talouden tasapainottamiskeinot ovat nykyistä rajallisemmat.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Julkisan alan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ja Julkisen alan unioni JAU ovat hallinnoissaan hyväksyneet 6.6.2022 saadun neuvottelutuloksen. Sopimusratkaisu on kolmivuotinen ajalla 1.5.2022–30.4.2025.

Sopimuskaudella työvoimakustannukset nousevat korkoa korolle laskien keskimäärin 8,79 prosenttia. Perusratkaisun sopimuskorotusten taso ilman kehittämisohjelmaa on vuosina 2023–2024 sidottu niin sanottuun yleiseen linjaan.

Voimassa oleviin palkkasopimuksiin perustuen Kärkölen kunnan henkilöstökulut nousevat sopimusperusteisesti 3 prosenttia vuodelle 2025.

Määräraha-arvioissa käytetään syyskuun 2024 palkkamenoja huomioiden tiedossa olevat sopimusten mukaiset palkankorotusvaraukset 3 prosenttia.

Palkkojen sivukulut (sotumaksu, eläkevakuutusmaksut, työttömyys- tapaturma- ja ryhmähenkivakuutusmaksut) arvioidaan tiedossa olevilla vuonna 2024 koskevilla sivukuluprosenteilla. Eläkemenoperusteiset eläkevakuutusmaksut huomioidaan Kuntien Eläkevakuutuksen antaman arvion mukaisesti ja budjetoidaan henkilöstömenojen suhteessa.

Luottamushenkilöiden kokouspalkkiot lasketaan voimassa olevaan hallintosääntöön ja palkkiosääntöön pohjautuen sekä arvioitujen kokousmäärien perusteella. Sisäisiin vuokriin liittyvä laskentaa päivitetään vuosittain. Sisäiset vuokrat vaikuttavat sekä tulona ja menona samansuuruisesti, joten niillä ei ole koko kunnan tuloksen kannalta vaikutusta. Muut sisäiset erät kohdistetaan kustannusperusteisesti sisäisten palvelujen käyttäjille. Sisäiset erät budjetoidaan omana kokonaisuutenaan ja niiden osalta mahdolliset säästöt tulee perustua ulkoisista kuluista johdettuun perusteltuun kustannusten laskuun.

Verotulot arvioidaan Kuntaliiton veroennustekehikon pohjalta. Tieto päivittyy syksyn aikana. Valtionosuudet perustuvat Kuntaliiton ja Valtiovarainministeriön kunnille laskemaan arvioon, ja tieto tarkentuu valtioneuvoston tekemien päätösten mukaisesti.

Talousarviolainojen ja leasing-vuokrien korkojen arvioidaan nousevan vähän nykyisestä korkotasosta ja mahdolliset muutokset huomioidaan talousarvion laadinnan edetessä. Muuttuvakorkoisten luottojen korkokulut lasketaan 3,75 prosentin keskikorko-odotuksella vuodelle 2025.

Kunta tavoittelee tuleville vuosille noin miljoonan euron vuosikatetta. Toimintamenojen nousu ei saa ylittää inflaatiota ja samanaikaisesti toimialojen tulee tunnistaa merkittäviä kustannussäästöjä välttämällä osaoptimointeja toiminnassa ja taloudessa.

Kaikilla toimialoilla on tavoiteltavaa myös hakea keinoja toimintatuottojen lisäämiseksi.

3.2. Investoinnit

Rakentamishjelma sisältää talousarviovuoden 2025 ja suunnitelmavuodet 2026–2029.

Investointiesityksissä esitetään toteuttamisajalle jaksotettu määräraharake ja perusteltu selostus investoinnista.

Kunta on vuoden 2024 aikana saanut toteutettua investointiohjelmassa olleet suurimmat yksittäiset investoinnit ja tavoite on, että tulevassa investointiohjelmassa investointien vuosittainen taso olisi noin 500 000 euroa.

3.3. Talousarvion sitovuustaso

Talousarvion sitovia eräiä ovat kuntalain 110 §:n mukaisesti valtuuston hyväksymät toiminnan ja talouden tavoitteet ja niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot.

Talousarviossa sitovuustaso on toimielintaso. Lautakunnat päättävät miten talousarvio sitoo lautakuntaa ja viranhaltijoita toimielintasosta alaspäin.

Talousarvio esitetään vastuualue -tasolla.

Tuloslaskelmassa toimintakatteen jälkeiset erät sitovat valtuustoon nähden aina tilikauden tulokseen saakka. Tämän jälkeen esitetään tilikauden tuloksen käsittelyerät, jotka eivät ole määrärahoja ja tuloarvioita, koska ne eivät ole rahoitusvaikutteisia eriä.

Vuosittainen poistojen määrä on sidottu valtuuston tekemään poistosuunnitelmaan. Investointiosa sitoo valtuustoon nähden vastuualuetasolla.

Rahoitusosassa sitovia määrärahoja ovat rahoitustoiminnan määrärahat. Sitä aiemmat erät ovat sitovia talousarvion muissa osissa.

4. Laadinnan aikataulu

Toukokuu

- 2.5. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta käsittelee I osavuosikatsauksen
- 6.5. Kunnanhallitus käsittelee kunnanhallituksen toimialan I osavuosikatsauksen
- 15.5. Ympäristölautakunta käsittelee I osavuosikatsauksen
- 21.5. Tekninen lautakunta käsittelee I osavuosikatsauksen
- 27.5. Kunnanhallitus käsittelee kunnan I osavuosikatsauksen
- 27.5. Kunnanhallitus käy talousarviovalmistelun lähetekeskustelun

Kesäkuu

- 10.6. Kunnanhallitus hyväksyy talousarvion laadintaohjeet ja raamit
- 17.6. Kunnanvaltuusto käsittelee kunnan I osavuosikatsauksen

Elokuu

- 20.8. Tekninen lautakunta käsittelee II osavuosikatsauksen
- 21.8. Ympäristölautakunta käsittelee II osavuosikatsauksen
- 29.8. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta käsittelee II osavuosikatsauksen

Syyskuu

- 1.9. Sisäiset erät ja muut toimialojen väliset kohdistukset, kuten ICT- ja kirjanpito-kulut tiedossa ja toimitettu toimialajohtajille
- 2.9. Kunnanhallitus käsittelee kunnanhallituksen toimialan II osavuosikatsauksen
- 2.9. Kunnanhallitus käsittelee kunnan II osavuosikatsauksen
- 24.9. Tekninen lautakunta käsittelee toimialan talousarvioesityksen 2025
- 24.9. Tekninen lautakunta käsittelee III osavuosikatsauksen
- 26.9. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta käsittelee toimialan talousarvioesityksen 2025
- 26.9. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta käsittelee III osavuosikatsauksen
- 28.9. Kunnanvaltuuston talusseminaari

30.9. Kunnanvaltuusto käsittelee talouden osavuositarkastuksen II

Lokakuu

- 14.10. Kunnanhallituksen toimialan talousarvioesitys 2025
- 16.10. Ympäristölautakunta käsittelee toimialan talousarvioesityksen 2025
- 16.10. Ympäristölautakunta käsittelee III osavuositarkastuksen
- 28.10. Kunnanhallitus käsittelee kunnanhallituksen toimialan III osavuositarkastuksen
- 28.10. Kunnanhallitus käsittelee kunnan III osavuositarkastuksen
- 28.10. Kunnanhallituksen I käsittely talousarviosta 2025 ja esitys veroista

Marraskuu

- 11.11. Kunnanvaltuusto käsittelee talouden osavuositarkastuksen III
- 11.11. Kunnanvaltuusto päättää veroprosentit
- 25.11. Kunnanhallituksen II käsittely talousarviosta 2025

Joulukuu

- 9.12. Kunnanvaltuusto päättää talousarviosta 2025 ja toimintasuunnitelmasta 2026–2027